

Алла РАДОМСЬКА,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва художньо-графічного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (Україна, Харків) radomska1881@gmail.com

ЕТНОКУЛЬТУРНА ПОЗИЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ПРОСТОРІ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

Автором статті розглядається етнокультурна позиція студентів художньо-графічних факультетів у контексті сучасного освітнього процесу. Зроблено акцент на проблемах активної взаємодії особистості і суспільства у просторі художньої культури і освіти. Окреслено коло понять, залучених до процесу формування етнокультурної позиції особистості.

Ключові слова: студент, позиція, етнічна культура, художня освіта.

Лит. 7.

Alla RADOMSKA,

senior lecturer of Fine Art and Graphic Art Faculty
Kharkiv National Hryhorij Skovoroda Pedagogical University
(Ukraine, Kharkiv) radomska1881@gmail.com

THE PERSONALITY ETHNO-CULTURAL POSITION IN THE ART EDUCATION SPACE

The author of the article examines ethno-cultural position of art-graphic faculty students in the modern education context. The active interaction problems between the individual and society in the space of art culture and education are considered. The concepts scope is set, that included in the formation process of person's ethnic and cultural position.

Key words: student, position, ethnic culture, art education.

Ref. 7.

Алла РАДОМСКАЯ,

старший преподаватель кафедры изобразительного искусства художественно-графического факультета Харьковского национального педагогического университета имени Григория Сковороды (Украина, Харьков) radomska1881@gmail.com

ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ ПОЗИЦИЯ ЛИЧНОСТИ В ПРОСТРАНСТВЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Этнокультурная позиция студентов художественно-графических факультетов рассматривается в контексте процесса современного образования. Сделан акцент на проблемах активного взаимодействия личности и общества в пространстве художественной культуры и образования. Очерчен круг понятий, включенных в процесс формирования этнокультурной позиции личности.

Ключевые слова: студент, позиция, этническая культура, художественное образование.

Лит. 7.

Постановка проблеми. З огляду на те, що сучасна культура розглядається фахівцями з принципово нових позицій – як простір, в якому формується і успішно розви-

вається людська цивілізація, постає питання орієнтації особистості в цьому просторі. Вивчаючи питання взаємодії особистості і суспільства у просторі художньої освіти і культури, необхідно звернути увагу на термін «позиція», який застосовується у різних контекстах досить часто. Це, зокрема, аксіологічна позиція, професійна позиція та ін. Зауважимо, що в усіх цих випадках позиція використовується в якості «точки зору». Є навіть евристичний підхід до проблеми, коли рекомендується для успішного вирішення проблеми змінити кут зору на неї, точку зору або позицію.

На наш погляд, сучасна молода людина в якийсь момент життя стикається з проблемою відсутності позиції, на основі непохитності якої доцільно будувати власну особистість, власне буття. Системний підхід до формування етнокультурної позиції особистості студента дозволяє створити чітку конструкцію, згідно з якою можливо як уточнювати місце знаходження особистості у сфері фахового мистецького освітнього простору, так і прогнозувати можливість особистісного розвитку і просування в обраному вимірі.

Аналіз одосліджень. Переосмислення поняття творчості з позиції саморозвитку особистості характеризує наукові доробки таких авторів, як В. Андреев, О. Газман, О. Мудрик, В. Полукаров, Г. Селевко, В. Сластьонін. Позицію як компонент структури особистості вивчали К. Альбуханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, Б. Братусь, І. Кривонос, Ю. Куницька, Л. Лісохіна, І. Луценко, В. Лозова, Г. Троцко, В. Євдокимов та ін. Проблеми розвитку значущих якостей особистості майбутнього педагога деталізували О. Барбіна, О. Бойко, М. Васильєва, Н. Волкова, В. Гринькова, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, М. Євнух, С. Золотухіна, Л. Карпова, В. Лозова, О. Микитюк, О. Павлутенкова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семіденко, В. Сластьонін, Г. Троцко та ін.

Вперше просторова модель системи розвитку національної культури була розглянута у контексті вивчення національного і глобального аспектів розвитку української художньо-проектної культури і дизайну (В. Даниленко, 2006).

Мета статті: обґрунтувати етнокультурну позицію студентів художньо-графічних факультетів по відношенню до знання, художньої культури, їх етнічної і глобальної складових; як можливість уточнювати місце особистості в межах новочасного мистецького культурно-освітнього простору.

Для досягнення поставленої мети пропонуємо звернутися до умов формування етнокультурної позиції студентів художньо-графічних факультетів ВНЗ України. З точки зору педагогіки етнокультурна позиція розглядається нами як конструктивна основа розвитку і формування особистості, нерозривно пов'язана з індивідуальністю і здатна трансформуватися у зв'язку з розвитком індивідуальності.

Виклад основного матеріалу. З точки зору педагогічної науки, яка формує особистість, сенс освіти полягає в розвитку індивідуальних якостей людини – надбанні особистісного образу, виходячи з уявлень про ідеал, ціннісні підстави буття, закладені в культурі.

Розуміння етнокультурної позиції студентів художньо-графічних факультетів у складній просторовій структурі взаємодії національної і глобальної складових світової та національної культури дозволяє вибудувати певний алгоритм розуміння місця індивідуальності в сучасному культурно-освітньому процесі та отримати бачення можливостей і перспектив участі особистості у всіх процесах, які відбуваються в художній та мистецькій культурі. Вчені, громадські діячі і мистецтвознавці завжди розглядали етнічну культуру української нації як потужний чинник, спроможний (за В. Антоновичем) «привести до розуміння не тільки історії українського народу, але головним чином його психології, його соціальних знань, його творчості у всіх духовних ділянках» [7].

Радомська А. Етнокультурна позиція особистості у просторі художньої...

У цьому контексті актуальною є висловлена дослідником етнічної національної культури України В. Щербаківським теорія «культурного кола», яка акцентувала, що «...культурні кола є константами, вони роблять всесвітню історію зрозумілішою» [7]. Використавши означене положення в якості аналогу, можемо створити уможливу модель обміну знаннями між культурами у вигляді схеми, яка показує напрям обміну досвідом/знанням у двох напрямках, – прямому і зворотному. Розглядаючи етнічну культуру як процес суб'єктного взаємодії безлічі творчих індивідуальностей, доцільно уявити собі схему у вигляді простору, в якому розташовані в горизонтальній площині поля різних етнічних культур. Ці поля можна вважати також освітніми, оскільки вони є сукупністю знань, умінь, навичок і досвіду індивідуальностей, що належать до етносу. При цьому доцільно розглянути ситуацію, за якої знання і отриманий досвід шляхом міжкультурної комунікації потрапляють з одного культурного кола на інше. При цьому повернення отриманого знання на первісний етнокультурний ґрунт веде, як бачимо, до нарощування культурного шару культурних кола. Розуміючи нарощування культурного шару як позитивний фактор, що свідчить про продуктивність етнокультурної діяльності, розуміємо, що «творити на національному ґрунті» [6, 125], – ця теза, сформульована всесвітньо відомим митцем, який народився і працював в Україні, І. Репіним, з роками набуває актуальності.

Інакше слід оцінювати ситуацію, коли знання, потрапляючи з одного культурного кола на інший шляхом міжкультурної комунікації, не повертається на первісний культурний ґрунт. Таке повернення знання і досвіду може бути зумовлене багатьма чинниками, серед яких глобалізаційні процеси, на тлі яких відбувається процес експансії чужої художньо-мистецької та освітньої продукції разом з методами художньої освіти. У розглянутому випадку, коли відсутня як така або недостатньо сформована етнокультурна позиція особистості, молода людина, відриваючись від власної культури та не адаптуючись часто до чужої культури, втрачає мотивацію для навчання. У разі описаної відсутності повернення отриманого з інших культур знання на первісний етнокультурний ґрунт споглядаємо прояви асиміляції або так званого «розмивання» культурних кола.

Сьогодні, коли більшість педагогів є прихильниками компетентнісного підходу, перевага віддається навчанню здійснювати професійну і творчу діяльність на основі розвитку вмінь мобілізувати особистісний потенціал у потрібному напрямку, в різнобічному зв'язку з різними сферами культури. Без чітко визначеної, окресленої і усвідомленої етнокультурної позиції особистості по відношенню до суспільства, культури, знання такий підхід видається нам утрудненим. Використовуючи компетентнісний підхід до сучасної освіти, етнокультурну позицію можна представити у вигляді трьох ключових компетенцій – етнокультурної, активного громадянства та компетенції навчатися протягом життя. Склавшись, зазначені три компетенції, нададуть молодій людині первинну базу, на якій можливо будувати і нарощувати освітній потенціал протягом усього життя, творчого в тому числі.

Вивчаючи питання взаємодії особистості і суспільства у просторі культури, необхідно зробити акцент не просто на формуванні особистості, здатної до творчості, а на проблемах активної взаємодії особистості і суспільства у просторі художньої культури. Діалектичний підхід до проблеми формування етнокультурної позиції особистості характеризується, з одного боку, збереженням особистісного неповторного світу майбутнього митця, з іншого – включенням його як одиниці до суспільного процесу з його глобальними законами [2, 58–65]. Актуальна проблема у цьому зв'язку пошуку

конструктивної основи або стрижня, які повинні сприяти накопиченню знань, фахового досвіду для розвитку особистості в продуктивному напрямі – від нижчих шаблів до вищих привертає увагу фахівців. До розгляду поняття «стрижня» у контексті формування особистості все частіше звертаються фахівці вітчизняної педагогіки. На думку відомого вченого в галузі педагогіки І. Підласого, український народ «...через цей стрижень відродиться як велика нація» [5, 49]. Проблема «стрижня», вертикальної складової у формуванні творчої особистості в такій же мірі актуальна і для художньої освіти як вагової складової частини освітнього процесу. В якості означеної складової доцільно розглядати сукупний досвід, накопичений в надрах етнічної культури, отриманий особистістю шляхом художньої освіти і ретрансльований в наступному шляхом фахової та суспільної діяльності. Отже, відношення до національного мистецтва має формуватися на основі розуміння цінності спадку традицій етнічної культури шляхом міждисциплінарних зв'язків вивчення теоретичних дисциплін, зокрема історії педагогіки, історії культури, історії мистецтва, культурології, інших гуманітарних дисциплін. При цьому мистецькі твори слід вивчати у контексті їх змістовної складової, відповідності суспільним проблемам і загальноісторичним процесам, уникати поверхової оцінки як власної творчості, так і мистецьких процесів загалом – для цього потрібні власні глибокі системні знання з рефлексією – здатністю формування суджень і (конструювання) висловлювання ідей, розуміти продуктивну роль фантазії у творчому процесі.

Зміна ідей, технологій, знань відбувається сьогодні значно швидше, ніж зміна поколінь людей. Тому функція отримання і засвоєння знань об'єктивно не може бути узагальненою. Актуалізуючи необхідність фундаментальних фахових знань етнокультурна позиція зумовлює таке відношення до знання, яке дозволяє оволодіти професією «педагога для себе». Це означає вміти: розподіляти власний час; особисто складати стратегію вчення у своїй області; складати тактику збагачення власних знань і їх легітимізації – щоденне особисте спілкування з великою кількістю малознайомих людей, наприклад, можна замінити виставкою або науковою статтею, тобто здійснювати цілеспрямовану адресну комунікацію; уникати авторитарності, вміти змінити своє судження під впливом авторитетних доказів; постійно оновлювати навички пошуку інформації; вміти використовувати навички аналізу і синтезу, тобто вміти виділити потрібну інформацію з необмеженої великої кількості інформації; самостійно вибудовувати власні знання в ланцюжок, вчасно заповнюючи прогалини необхідною інформацією. Те ж саме з навичками і уміннями (алгоритмізація навичок)

Висновки. Етнокультурна позиція розглядається нами як складна просторова конструкція, здатна до позитивного розвитку. На нашу думку, одвічна традиція етнічної культури, яка включає в себе великий скарб загальних цінностей і мистецьких добутоків, змістовний шар художньої культури етносу як єдності, в якому можна розвинути особливу красу творів кожного представника етнічної культури окремо, є тим ґрунтом, на якому індивідуальність здатна вирости в особистість. Етнокультурна позиція студентів художньо-графічних факультетів формується під впливом особистісної рефлексії на суб'єкти і прояви зовнішнього середовища і проявляється у відношенні особистості до професійної, творчої і громадської діяльності. Від рівня сформованості такої позиції залежить успіх відтворення і подовження у творчості молодих митців величезного художнього спадку традицій національної культури. Одночасно формування етнокультурної позиції у студентів художньо-графічних факультетів можливе тільки при створенні умов, в яких студент може зайняти активну особистісну позицію по відношенню до

Радомська А. Етнокультурна позиція особистості у просторі художньої... національної культури, світової культури, їх окремих представників і повною мірою проявити себе в цьому аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беломоева О. Универсализм культуры: опыт культурологического анализа / О. Беломоева // Угро-угорський світ. – Саранськ, 2009. – № 3 – С. 58–65.
2. Выготский Л. Психология искусства / Л. Выготский. – М. : Искусство, 1968. – 2-е изд. – 576 с.
3. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти) : автореф. дис. ... док. мистецтв. : спец. 05.01.03 – технічна естетика / В. Даниленко. – Львів, 2006. – С. 36.
4. Нечаев Н. Культурно-исторический подход в становлении теории высшего образования / Н. Нечаев // Материалы международной конференции, посвящённой 100-летию Л. С. Выготского. – М. : РГГУ 1996. – С. 37–44.
5. Подласый И. Педагогика / И. Подласый. – М. : Наука, 1999. – Тема 1, 2. – С. 5–49.
6. Репин И. Письма к художникам и художественным деятелям / И. Репин. – М. : Искусство, 1952. – 407 с.
7. Щербаківський В. Українське мистецтво : вибрані неопубліковані праці / В. Щербаківський. – К. : Либідь, 1995. – 250 с.

REFERENCES

1. Belomoeva O. Unyversalyzm kul'tury: opyt kul'turologicheskogo analiza / O. Belomoeva // Ugro-ugors'kyj svit. – Sarans'k, 2009. – № 3 – S. 58–65.
2. Vyotskiy L. Psihologiya yskusstva / L. Vyotskiy. – M. : Yskusstvo, 1968. – 2-e yzd. – 576 s.
3. Danylenko V. Dyzejn Ukrainy u svitovomu konteksti hudozhn'o-proektnoi' kul'tury XX stolittja (nacional'nyj ta globalizacijnyj aspekty) : avtoref. dys. ... dok. mystectv. : spec. 05.01.03 – tehnicna estetika / V. Danylenko. – L'viv, 2006. – S. 36.
4. Nechaev N. Kul'turno-ystorycheskiy podhod v stanovleny teoryy vysshego obrazovanyja / N. Nechaev // Materyaly mezhdunarodnoj konferencyu, posvjashhennoj 100-letyju L. S. Vygotskogo. – M. : RGGU 1996. – S. 37–44.
5. Podlasyj Y. Pedagogyka / Y. Podlasyj. – M. : Nauka, 1999. – Tema 1, 2. – S. 5–49.
6. Repyn Y. Pys'ma k hudozhnykam y hudozhestvennym dejateljam / Y. Repyn. – M. : Yskusstvo, 1952. – 407 s.
7. Shherbakivs'kyj V. Ukrai'ns'ke mystectvo : vybrani neopublikovani praci / V. Shherbakivs'kyj. – K. : Lybid', 1995. – 250 s.

Статтю подано до редакції 05.02.2015 р.